Jacobine Geel heeft vandaag de voorlopige bevindingen van de commissie “Nieuwe woorden, nieuwe beelden” gepresenteerd tijdens het congres in Utrecht.

Voorlopige bevindingen commissie *Nieuwe woorden, nieuwe beelden*

*Dames en heren***,**

Was ook de politiek maar zo, verzucht de Vlaamse dichter Herman de Coninck ergens:

> *[…]*
>
> *Was ook de politiek maar zo:*
>
> *dit in de werkelijkheid aankomen als in een*
>
> *oude boerenhoeve en zeggen: dit is*
>
> *een dragende muur, die laten we staan,*
>
> *die en die muren moeten weg,*
>
> *daar komen grote ruimtes.*

Was ook de politiek maar zo. Maar soms *is* ze dat. Soms dringt zich het inzicht op dat wie trouw wil blijven aan dezelfde waarheid, gewoonweg *moet* veranderen. Soms doet zich de noodzaak, en daarmee de mógelijkheid voor van een ingrijpende verbouwing. *Nu* is zo’n moment.

Dat is in ieder geval de overtuiging van waaruit de commissie *Nieuwe woorden, nieuwe beelden* aan de slag ging. Haar opdracht was om de uitgangspunten van de partij nieuw leven in te blazen. Tegen de achtergrond van die opdracht heeft de commissie op de volgende drie vragen een antwoord willen formuleren:

- Wat zijn de taal en de codes van onze samenleving nu?
- Wat is het kloppend hart van het CDA?
- Met welke nieuwe woorden en beelden kunnen de uitgangspunten opnieuw verstaanbaar en herkenbaar worden gemaakt als richtingaanwijzers voor een eigentijdse, christendemocratische koers?

Mede op aandringen van het partijbestuur heeft de commissie zich ingespannen om alle lagen binnen de partij, maar ook deskundigen van buiten, bij haar verkenning te betrekken. Velen van u, vandaag aanwezig, kunnen hiervan getuigen! En omdat morele en machtspolitieke vragen sterk met elkaar verbonden zijn, en móeten zijn, is er bovendien regelmatig overleg geweest met die andere commissie, het Strategisch Beraad onder leiding van Aart-Jan de Geus.

Gevoegd bij de eigen analyse van de commissie leverden de vele en intensieve gedachtewisselingen de bouwstenen voor het verhaal waarvan wij vandaag de eerste contouren schetsen. Wij hopen van harte dat wij vanuit deze aanzet het gesprek met u kunnen voortzetten en verdiepen. Op het bijzondere partijcongres van 21 januari 2012 aanstaande zullen de nieuwe woorden en nieuwe beelden dan echt ten doop gehouden kunnen worden. Om daarna hun weg te vinden in de partij en – misschien nog wel belangrijker – in de samenleving.

(1)

Voordat ik inga op de kernthema's van deze tijd, en de vraag vanuit welke bezieling het CDA daarin positie moet kiezen, een paar opmerkingen over het nut en de betekenis van het werk van de commissie.

Het proces dat wij in gang bedoelen te zetten is geen 'marketingdingetje'. Het gaat niet alleen om de verpakking van de boodschap, de boodschapper zélf is in het geding. Het is met name het gemis van (voelbare) doorleving van de uitgangspunten dat de partij op het

veelgehoorde verwijt van zielloosheid is komen te staan. Voorop staat daarom wat ons betreft dat de *boodschapper* zichzelf opnieuw moet uitvinden.

Om die reden moet het werk van de commissie meer opleveren dan een tekst en voorstellen voor een eigentijdse communicatie van de uitgangspunten naar buiten, al moet dat *ook*. Voor vitaliteit op de lange termijn is het bovendien absoluut noodzakelijk dat het gesprek over de uitgangspunten, en hun betekenis voor concrete politieke keuzes, in alle geledingen van de partij blijvend op de agenda staat. De commissie zal ook voor de borging van dit voortgaande gesprek voorstellen doen.

Wat uiteindelijk weer centraal moet komen te staan is niet de zorg om de toekomst van de *partij*, maar de vraag naar de toekomst van ons *land*. Wat voor soort Nederland staat ons voor ogen? En wat kan en moet het CDA, vanuit zijn heel eigen traditie en inspiratie, doen om die toekomst dichterbij te halen?

(2)

Een belangrijk aandachtspunt in het werk van de commissie was het lezen van de eigen tijd. Welke ontwikkelingen zijn anno 2011 dominant en vragen om een authentieke en heldere positionering van de partij?

Ik noem er vier:

- de dominantie van de economische logica: het lijkt in ons land alleen nog maar te gaan om cijfertjes en afrekenen;

- een dwingende vorm van liberalisme: iedere burger in dit land lijkt zich te moeten onderwerpen aan één uniforme uitleg van wat vrijheid is;

- de omvorming van onze verzorgingsstaat in de richting van een samenleving waarin zelfredzaamheid centraal staat en mensen het gevoel hebben op zichzelf teruggeworpen te zijn;

- een lang aanhoudende periode van economische onzekerheid

Daarnaast en daardoorheen leeft in onze samenleving een breed gedeeld gevoel van onbehagen. Misschien niet over het persoonlijk welbevinden, maar wel over een collectief tekort. Met mij gaat het goed, maar met ons gaat het slecht.

Waar het dan aan schort? Misschien drukt essayist Bas Heijne het wat al te kras uit als hij het over Nederland heeft als 'een verzamelplaats van losse individuen die om binding schreeuwen'. Maar wat stellig een rol speelt is een verlangen naar gemeenschap én het ontredderende besef dat we op allerlei niveaus niet goed meer lijken te weten waar die te vinden is.

Wie ben ik, waar hoor ik bij, en van welke gemeenschap kan en wil ik deel uitmaken? Wie op deze identiteitsvragen een overtuigend antwoord weet te formuleren heeft goud in handen.

Reikt de christelijke traditie waaruit het CDA vanouds haar inspiratie put dit goud aan? Naar de mening van de commissie in overvloedige mate. Niet alleen op het punt van de identiteit, maar daar wel om te beginnen.

De christelijke traditie is wezenlijk toekomstgericht. Natuurlijk, geslachten gaan, geslachten zullen komen, en wij zijn de eersten niet. Maar niettemin: het beste komt nog. Het paradijs mag verloren zijn, een nieuwe hemel en een nieuwe aarde liggen in het verschiet. Daarheen zijn we op weg. Traditie is niet staren op wat vroeger was, is niet het roeren in de as, maar is vuur dat doorgegeven wordt.

Wat het publieke debat over identiteit, zeker onze nationale identiteit, vaak op slot gooit is een *nostalgische* gerichtheid op het verleden. Het *is* ooit gevormd. Wie er op tijd bij waren mogen van geluk spreken. Nieuwkomers staan bij voorbaat op bijna niet meer in te halen achterstand. Het klinkt tegenstrijdig, maar spreken over identiteit en gemeenschap wordt zo gemakkelijk een manier om mensen *buiten* te sluiten.

Dit is in strijd met de geest van het CDA. Die inspireert veeleer tot een spreken over identiteit als toekomstbeeld. En daarmee tot een uitnodiging aan ieder in de samenleving om daaraan mee invulling te geven, vanuit eigen achtergrond én naar vermogen.

Wij Nederlanders zijn trots op onze geschiedenis van een open en sociaal land. Waarom zouden we vanuit die trots niet ook met de toekomst aan de slag gaan? Laten we samen nieuwe toekomstbeelden maken. Gaat u ook mee, op weg naar Nederland, niet als een ik-,

maar als het nieuwe WIJ-land? Zo'n vraag zou in verkiezingstijd een CDA-campagnebord moeten sieren.

Identiteit als toekomstbeeld bevordert een meer ontspannen omgang met verschil en verscheidenheid als rijkdom. Het sluit bovendien aan bij al bestaande inspanningen binnen de partij om het integratievraagstuk om te buigen naar een participatievraagstuk. Niet waar je vandaan komt, maar of je meedoet maakt dat je erbij hoort.

Tegenover identiteit als nostalgisch geladen uitsluitingsmechanisme zet het CDA dus een toekomstgerichte identiteit in. Maar er is meer. De christelijke traditie inspireert ook tot een kritische houding ten opzichte van andere tendensen van deze tijd:

- tegenover het dwingende liberale vrijheidsbegrip benadrukt het CDA dat vrijheid niet alleen betekent dat je kunt kiezen voor jezelf, maar ook vraagt dat je zorg draagt voor een ander;
- tegenover de dominantie van de economische logica speelt het CDA de kaart van de moraliteit: het gaat niet alleen om wat iets kost, het gaat ook om wat van waarde is;
- en tegenover zelfredzaamheid die mensen terugwerpt op zichzelf zet het CDA in op betrokkenheid en nabijheid.

Ik licht dit toe. Het CDA staat vanouds pal voor de vrijheid van godsdienst, en zal dat blijven doen. Met een scherp oog voor het risico dat die vrijheid inhoudelijk weinig meer voorstelt, wanneer tegelijkertijd alles en iedereen in onze samenleving gedwongen wordt om op dezelfde manier vrij te zijn. Het voorstel om ritueel slachten te verbieden is hier een recent voorbeeld van.

Maar het denken over vrijheid verdient om nóg een reden hoog op de agenda van het CDA te staan. Premier Mark Rutte verwoordde dit jaar op Bevrijdingsdag een heel gangbare opvatting van vrijheid toen hij zei: 'De essentie van vrijheid is dat je je *eigen* keuzes kunt maken. Dat je het leven kunt leven zoals je dat *zelf* wilt.' Hier moet het CDA nadrukkelijk een tegengeluid laten horen.

In de eerste plaats door erop te wijzen dat mensen behalve naar hun eigen geluk *ook* altijd op zoek zullen zijn naar geest- en gevoelsverwantschappen. Reden waarom ze doorgaans graag bereid zijn iets van hun eigen, onbelemmerde vrijheid in te leveren. Alleen al de

vanzelfsprekende opofferingsbereidheid binnen gezinnen en families maakt duidelijk dat lang niet iedereen het als hoogste ideaal ziet het leven te leven zoals ze dat zelf willen. Mede daarom zet het CDA in op gezin en familie als bouwstenen voor de toekomst.

Een tegengeluid is ook nodig omdat we nu eenmaal niet allemaal, en ook lang niet altijd sterk genoeg zijn om de weelde van onbelemmerde bewegingsvrijheid te kunnen dragen. Voor echte ontplooiing is ook zorg nodig en een gevoel van verantwoordelijkheid voor elkaar. Het CDA is bij uitstek de partij die compassie hoog in het vaandel heeft. Zij kan de gevoeligheid voor wie en wat kwetsbaar is naar voren brengen, en moet die levend houden.

Tenslotte: vrijheid is meer dan kunnen kiezen wat je wilt; ook wát je kiest doet ertoe. Wie dat zegt, zegt daarmee in één adem dat mensen de goede, maar ook de verkeerde keuzes kunnen maken. Wat goed en verkeerd is ligt niet bij voorbaat vast. Het CDA moet dan ook beslist niet de kant op van een opgelegde moraal. Het gaat erom een beweging op gang te brengen van inhoud naar houding.

Wat de partij daarom wel moet doen is bij voortduring het gesprek te organiseren over de betekenis van de ene keuze ten opzichte van de andere. Met volle inzet, en tegelijkertijd in het nuchtere besef dat verschillen van inzicht zullen blijven bestaan.

Het CDA zet op die manier moraliteit weer op de kaart. En maakt zo ruimte om het behalve over de kosten, ook weer te hebben over wat van waarde is. Of het nu gaat om de zorg, het onderwijs, het midden- en kleinbedrijf, de ontwikkelingssamenwerking, of de politiek zelf : het zijn niet de kosten en de protocollen die de toon moeten zetten, maar de vraag wat van waarde is, en wat waarde toevoegt.

(3)

Het CDA dat ons voor ogen staat is geïnspireerd, uitdagend en uitnodigend.

Het CDA heeft zichzelf vaak gepresenteerd als partij *van* het midden. Een hachelijke positie, die in de praktijk vaak leidde tot het verwijt van kleurloosheid en onbegrensde compromisbereidheid. Zeker is het CDA van de toekomst een partij die compromissen sluit, maar dan met de ánder, en niet met zichzelf. Vanuit de overtuiging dat de samenleving meer

gediend is met het zoeken naar wat bindt, dan met het tegen elkaar uitspelen van mensen en mogelijkheden. Een zoektocht die des te urgenter wordt naarmate economische schaarste onderlinge verhoudingen op scherp zet. Door te zoeken naar wat bindt laat de partij zien het lef te hebben om, zo nodig, tegen de geest van de tijd in te gaan.

Het CDA van morgen is toekomstgericht, heeft een sociaal hart, en agendeert vol vuur het oude ideaal van betrokkenheid op het goede leven. Is dat nieuw-rechts? Is dat sociaal-conservatief? U mag het zeggen. Wezenlijk is dat de partij zich niet laat vangen in het versleten schema van links of rechts. En wat de partij in ieder geval niet is, is kleur- en zielloos.

(4)

Om samen vorm te geven aan het goede leven, waarin persoonlijke groei en zorg voor de ander hand in hand gaan, doet het CDA een appèl op ieder - of die nu christen is, of moslim of gewoon van goede wil - die zich wil laten raken door de mensen en de wereld om zich heen.

Eén ding is ons in de gesprekken van de afgelopen maanden met name opgevallen: het CDA is geen partij van of voor cynische mensen, die alleen maar gaan voor hun eigen geluk. Als het erom ging de ziel van de partij te typeren werd één cluster van begrippen vooral genoemd: nabijheid, verbondenheid, betrokkenheid, barmhartigheid, mededogen, ontferming. Daarzonder zou het CDA - alle prachtige uitgangspunten ten spijt - wezenlijk onherkenbaar zijn.

Het CDA is een partij van en voor mensen die zich willen laten raken door wat er om hen heen gebeurt. Zij zijn met ontferming bewogen, en willen vanuit die bewogenheid hun bijdrage leven aan een betere wereld, in sociaal opzicht, en als het gaat om natuur en milieu. De wereld én de aarde gaan hen aan het hart.

Omdat deze houding nu al kenmerkend is voor velen die zich tot het CDA voelen aangetrokken, geeft de commissie u het volgende in overweging: het CDA van de toekomst

profileert zich nadrukkelijk als de partij die kiest voor compassie, en die zich juist daarin onderscheidt van andere partijen.

Compassie is de ziel, het kloppend hart, de grondtoon. Als richtlijn voor concreet politiek handelen biedt ze echter onvoldoende houvast. Hier komen de uitgangspunten in beeld, de verbindende schakels tussen droom en daad.

Die uitgangspunten – gerechtigheid, solidariteit, gespreide verantwoordelijkheid en rentmeesterschap – zijn flets geworden. Ze zijn teveel overwoekerd geraakt door machtsdenken en pragmatisme. De relatie met het verhaal en de traditie waaruit ze ontstaan zijn is vervaagd en vervlakt. Maar het is wel degelijk mogelijk om ze weer op spanning te brengen.

De commissie doet een voorzet:

- Gespreide verantwoordelijkheid wordt Nederland maken we samen. Mensen, buurten, sportclubs, scholen, kerken, moskeeën, zorginstellingen, bedrijven: ze leveren allemaal een unieke bijdrage. De overheid geeft al die verschillende mensen en organisaties het vertrouwen dat ze doen wat ze kunnen, de burger gunt de overheid de ruimte te doen wat zij moet doen.
    - Het radicale potentieel zit hier in het begrip ‘vertrouwen’, dat de relatie tussen burgers en overheid wezenlijk anders toonzet dan de bestaande cultuur van controleren en afrekenen. Vertrouwen schept ruimte voor kleinschaligheid en gemeenschapszin, en vraagt van de overheid de bereidheid het risico te nemen dat het soms ook fout kan gaan.
- Solidariteit wordt betrokken en nabij.
    - Wie geraakt is door het lot van de ander, kan niet anders dan in beweging komen. Persoonlijke geraaktheid gaat daarom vooraf aan de bereidheid tot financiële of andere hulp. Ook in door de overheid georganiseerde hulp moet die persoonlijke factor weer zichtbaar en voelbaar worden gemaakt.
- Publieke gerechtigheid wordt rechtvaardig en betrouwbaar.
- De overheid is er om samenleven mogelijk te maken voor ons allemaal. Een strenge en betrouwbare overheid die grenzen stelt en onrecht bestrijdt is nodig om ruimte te scheppen voor al het goede dat mensen in de samenleving tot stand kunnen

brengen. Rechtvaardigheid betekent ook dat de overheid in haar optreden recht doet aan alle facetten van het mens-zijn, en op die verantwoordelijkheid aanspreekbaar is.

- Rentmeesterschap wordt zorg voor de aarde.
    - We hebben zowel de natuur als de cultuur geërfd van onze (voor)ouders en te leen van onze (klein)kinderen. Dat vraagt om meer dan beheren en beheersen. Als we het goed laten we iets achter dat beter is dan we ontvingen. Omwille van de zorg voor de aarde mogen we daarom niet aarzelen om op korte termijn pijnlijke keuzes te maken, als we daarmee op lange termijn kunnen beschermen wat van waarde is.

Samenvattend: de commissie ziet het CDA van de toekomst als een partij die zich, vanuit compassie, inzet om beleid te maken op basis van de volgende uitgangspunten:

Nederland maken we samen

Betrokken en nabij

Rechtvaardig en betrouwbaar

Zorg voor de aarde

Het woord is nu aan u!

o

-